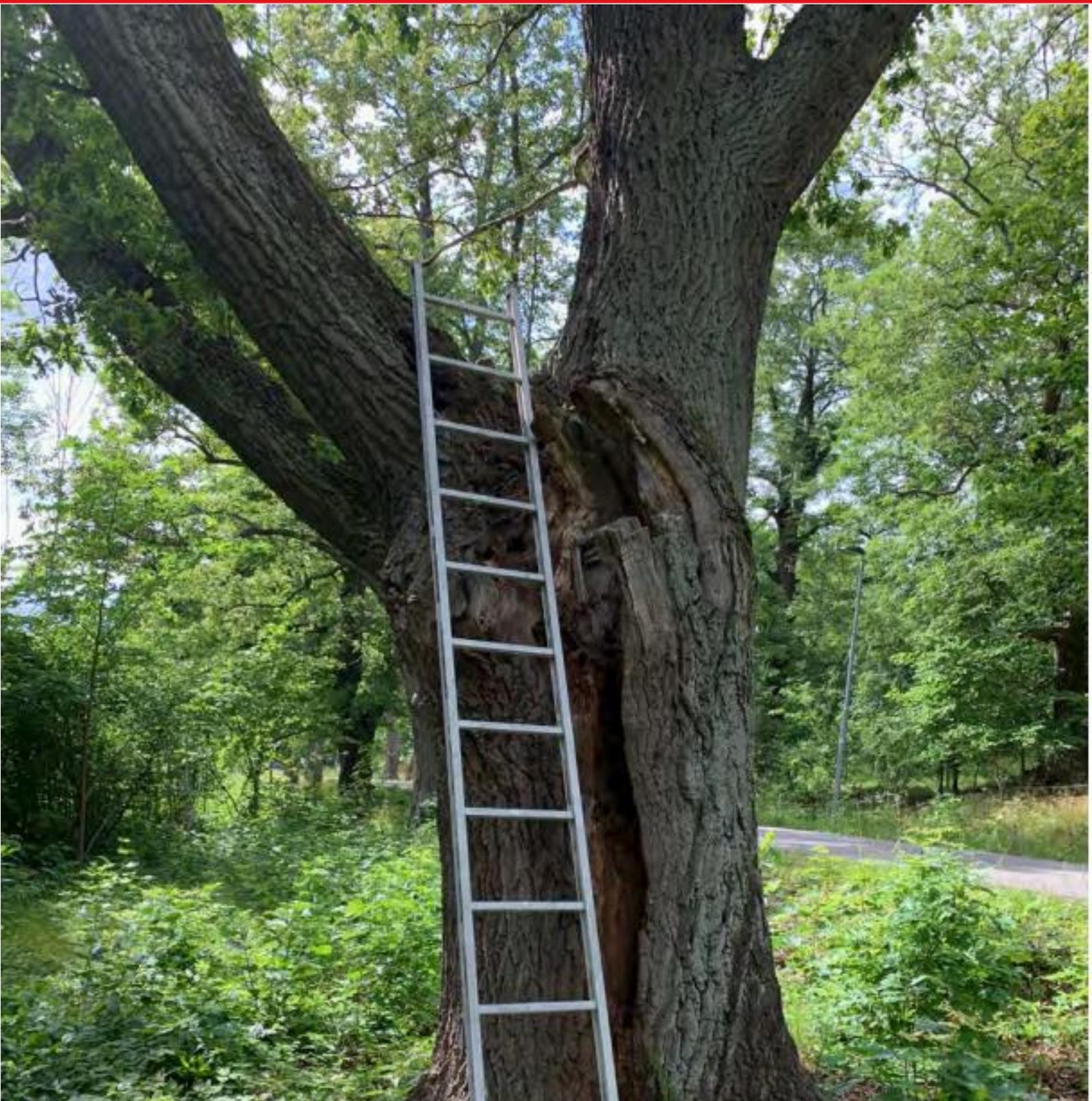

Ostlänken delprojekt Norrköping Stavsjö-Bäckeby

Norrköpings kommun Östergötlands län

Rapport Fördjupad artinventering komplettering utförd 2019, 2020-01-21

Dokumenttitel: Ostlänken delprojekt Norrköping,
Rapport Fördjupad artinventering komplettering 2019
Skapat av Sweco: Kaj Almqvist
Granskare: Mari Nilsson Sweco
Dokumentdatum: 2020-01-21
Dokumenttyp: Komplettering av huvudrapport
DokumentID: OLP2-04-025-21-0_0-7101
Version: _.2
Ärendenummer: TRV 2014/100686

Utgivare: Trafikverket
Kontaktperson: Daniel Palm
Uppdragsansvarig: Tomas Andersson
Distributör: Trafikverket, Box 1140, 631 80 Eskilstuna, telefon: 0771-921 921

Foto och kartor: Sweco där inget annat anges

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning.....	5
Bakgrund.....	5
Syfte.....	5
Avgränsning	5
Medverkande inventerare	5
Metod	8
Läderbagge	8
Större vattensalamander	9
Backsvala.....	9
Resultat	9
Läderbagge	10
Större vattensalamander	12
Backsvala.....	12
Källor.....	13

Sammanfattning

I mars 2019 slutlevererades rapporten ”Ostlänken, delprojekt Norrköping, Norrköpings kommun Östergötlands län, Fördjupad artinventering utförd under åren 2016-2018.” Då kompletterad med inventeringar utförda under fältsäsongen 2018. För mer fördjupad information om den fördjupade artinventeringen i stort vad gäller bakgrund, metod och resultat hänvisas till denna rapport.

Senare under våren 2019 uppstod behov av ytterligare kompletteringar för att få kunskap om förekomst av skyddade arter. Dels ge en klarare bild av läderbaggens utbredning inom området som kan påverkas av Ostlänken. Dels för att en utredning av behov av nya vägar visade på risk för påverkan på en damm söder om Loddby som misstänktes hysa större vattensalamander. Dessutom inventerades en backsvalekoloni söder om Göta kanal där risk för påverkan finns under byggtiden.

Läderbagge inventerades på sju lokaler. Vid Marieborg påträffades färsk spillning i två träd vilket tyder på att här finns en population. På två lokaler, Villa Skoga och Bådstorp, påträffades gammal spillning. Spillningen bedömdes vara så pass gammal att populationen troligen inte finns kvar.

Större vattensalamander påträffades inte vid den damm söder om Loddby där arten eftersöktes. Resultatet förklaras av att flera fiskar, som äter salamander, sågs vid fältinventering, bland annat gädda.

I en grustäkt vid Fredrikslund söder om Norsholm påträffades 5-8 bon besatta med häckande backsvala.

Inledning

Bakgrund

Trafikverket planerar att bygga en ny dubbelspårig höghastighetsjärnväg mellan Järna och Linköping, en sträcka på totalt cirka 15 mil. En höghastighetsjärnväg innebär stora ingrepp och varaktiga förändringar i landskapet och naturmiljön. Sweco har bland annat fått i uppdrag av Trafikverket att utföra en naturvärdesinventering och fördjupad artinventering på hela sträckan genom Norrköpings kommun.

I januari 2019 levererades rapporten "Ostlänken, delprojekt Norrköping, Norrköpings kommun Östergötlands län, Fördjupad artinventering utförd under åren 2016–2018. Då kompletterad med inventeringar utförda under fältsäsongen 2018.

Under våren 2019 uppstod behov av ytterligare kompletteringar för att få kunskap om förekomst av skyddade arter (figur 1-2). Dels för att ge en klarare bild av läderbaggens utbredning inom området som kan påverkas av Ostlänken. Dels för att en utredning av behov av nya vägar visade på risk för påverkan på en damm söder om Loddby som skulle kunna hysa större vattensalamander. Dessutom fanns behov av att inventera en eventuell backsvalekoloni söder om Göta kanal där risk för påverkan kan uppstå under byggtiden.

Syfte

Syftet med kompletteringen är att identifiera och avgränsa områden som är av betydelse för skyddade arter. Resultaten från inventeringen utgör underlag för projektering, miljökonsekvensbeskrivningen, kompensationsåtgärder, försiktighetsåtgärder och skyddsåtgärder.

Avgränsning

Inventering har skett längs OLP2 i nio områden där kunskapsunderlaget behövde kompletteras, se tabell 1 och figur 1-2.

Medverkande inventerare

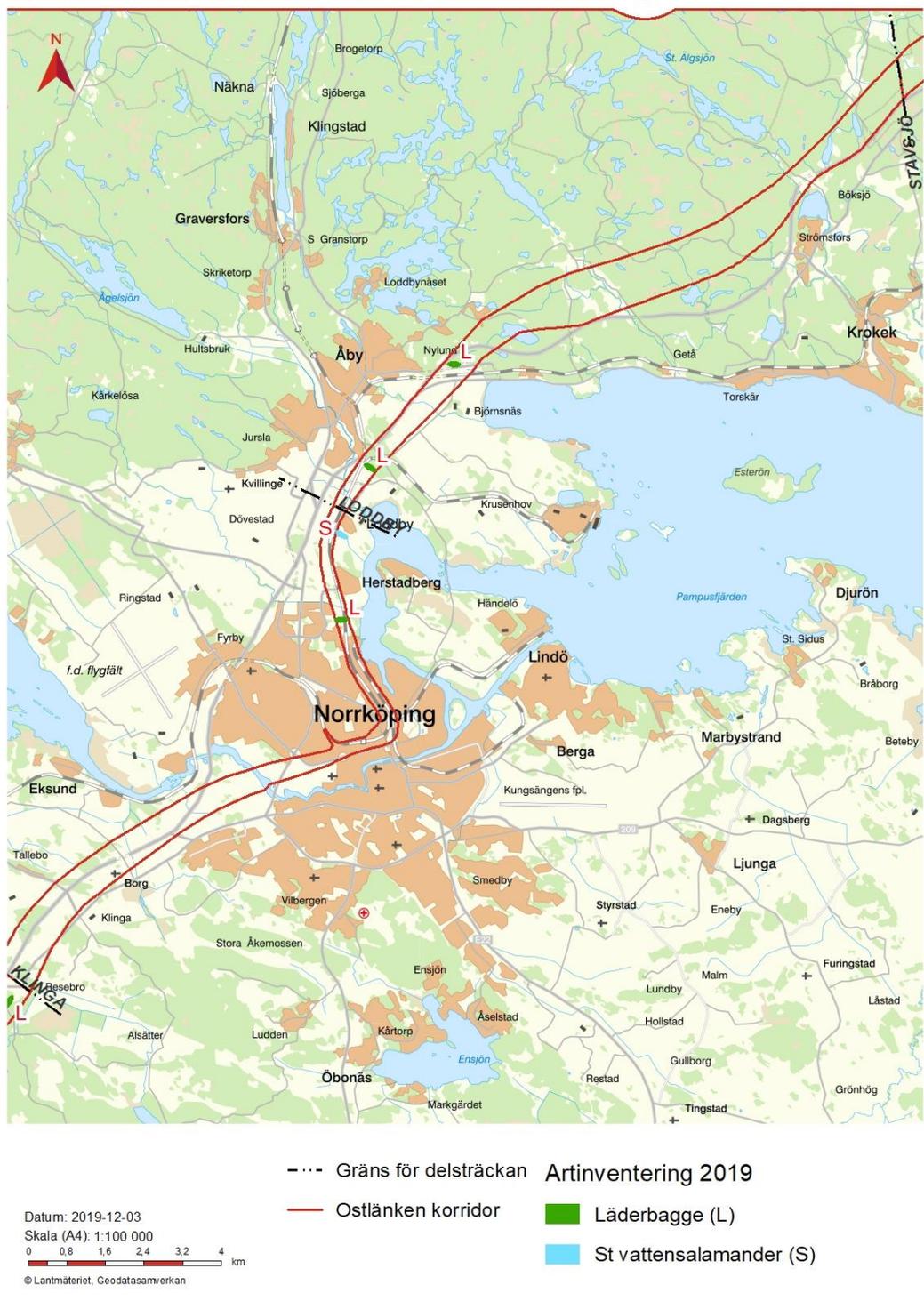
Under fältsäsongen 2019 har följande personal medverkat:

Niklas Franc Naturcentrum, inventering läderbagge

Mari Nilsson Sweco, inventering större vattensalamander

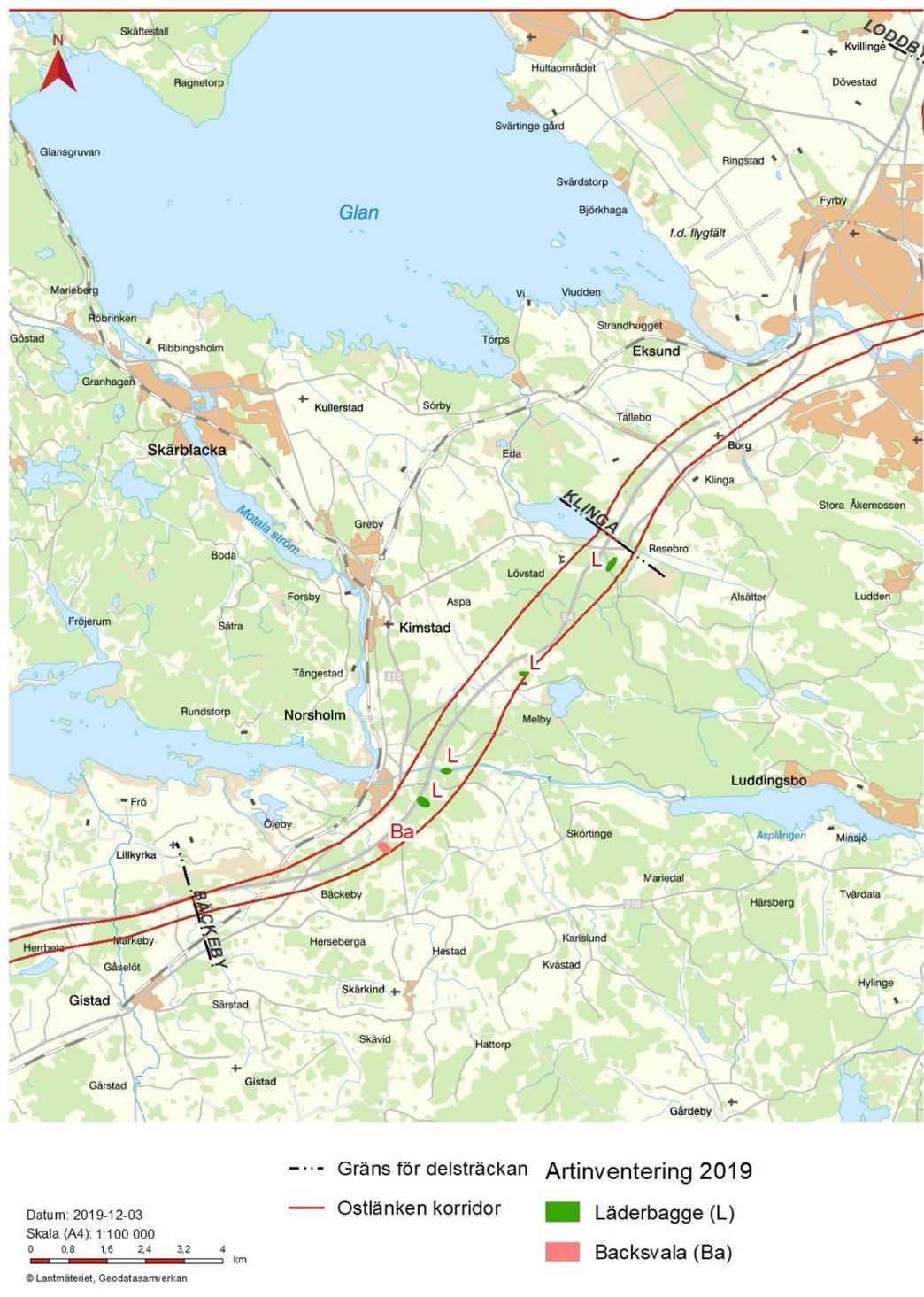
Kaj Almqvist Sweco, teknikansvarig, inventering större vattensalamander och backsvala.

INVENTERINGSOMRÅDEN FÖR KOMPLETTERING
AV FÖRDJUPAD ARTINVENTERING STAVSJÖ-BÄCKEBY

Figur 1. Områden för komplettering av fördjupad artinventering OLP2 Stavsjö-Bäckebý april-november 2019, norra delen.

INVENTERINGSOMRÅDEN FÖR KOMPLETTERING
AV FÖR DJUPAD ARTINVENTERING STAVSJÖ-BÄCKEBY

Figur 2. Områden för komplettering av fördjupad artinventering OLP2 Stavsjö-Bäckeby april-november 2019, södra delen.

Metod

Läderbagge

För att locka till sig vuxna läderbaggar användes syntetiskt feromon, som anses vara en mycket effektiv metod. Feromonerna applicerades i hängande fällor (figur 3) i de utpekade områdena och även i mulmfällor (figur 4) i mulmfyndigheter i grova ekar och vid några tillfällen bredvid hålträäd där det saknades möjligheter att placera fällan i mulm.

Utöver feromonfällor användes okulärt eftersök av skalbaggar och andra insektsarter på grövre ekar vid barkskador, död ved, i håligheter och savflöden. Där förutsättningar fanns gjordes också undersökningar av mulm efter larver, spillning och fragment av läderbagge och andra hålträdsinsekter.

En feromonfälla och en till två mulmfällor placerades ut i områdena. Ett område, Göta kanal, saknade förutsättningar att hysa läderbaggar. I detta område placerades därför inga fällor ut.

Eftersök, utsättning och två tömningar av fällor gjordes mellan den 8:e och 12:e juli. Fällorna gav inte någon utdelning under denna period så det gjordes ytterligare en utsättning och tömning mellan den 25:e och 27:e juli på de tre lokaler där spår av läderbagge noterades under första omgången.

Under båda inventeringsperioderna var det mycket varmt och optimalt väder för att läderbaggar skulle vara ute och röra på sig. De är generellt väldigt stationära och bra väder (varmt och svag vind) är viktigt för att de ska ta sig ut från sina trääd och flyga iväg för att söka efter partners eller nya lämpliga hålträäd.

Figur 3. Feromonfälla i området "öster Lövstad".

Figur 4. Mulmfälla i grenhål på ask i Marieborg.

Större vattensalamander

Inventeringen följer Naturvårdsverkets metodik för övervakning av arten (Naturvårdsverket 2005). Inventeraren, som är utrustad med lampa, vandrar sakta i strandlinjen runt dammen samtidigt som strandzonen genomlyses. Med fem meters mellanrum görs ett uppehåll på cirka 30 sekunder då strandzonen genomlyses grundligt. Under hela inventeringen räknas alla individer av större respektive mindre vattensalamander och om möjligt könsbestäms djuren. Svåråtkomliga partier runt dammen, med till exempel branta kanter eller tät vegetation, undersöktes inte. Dammen besöktes av två inventerare 9/5 2019 kl. 22.00-23.30.

Backsvala

Fältbesöket genomfördes den 27/6 2019 kl. 12.00-13.00. Bohålen räknades och bedömdes med avseende på färskare spår av grävning. Backsvaleindivider som besökte bohålen räknades.

Resultat

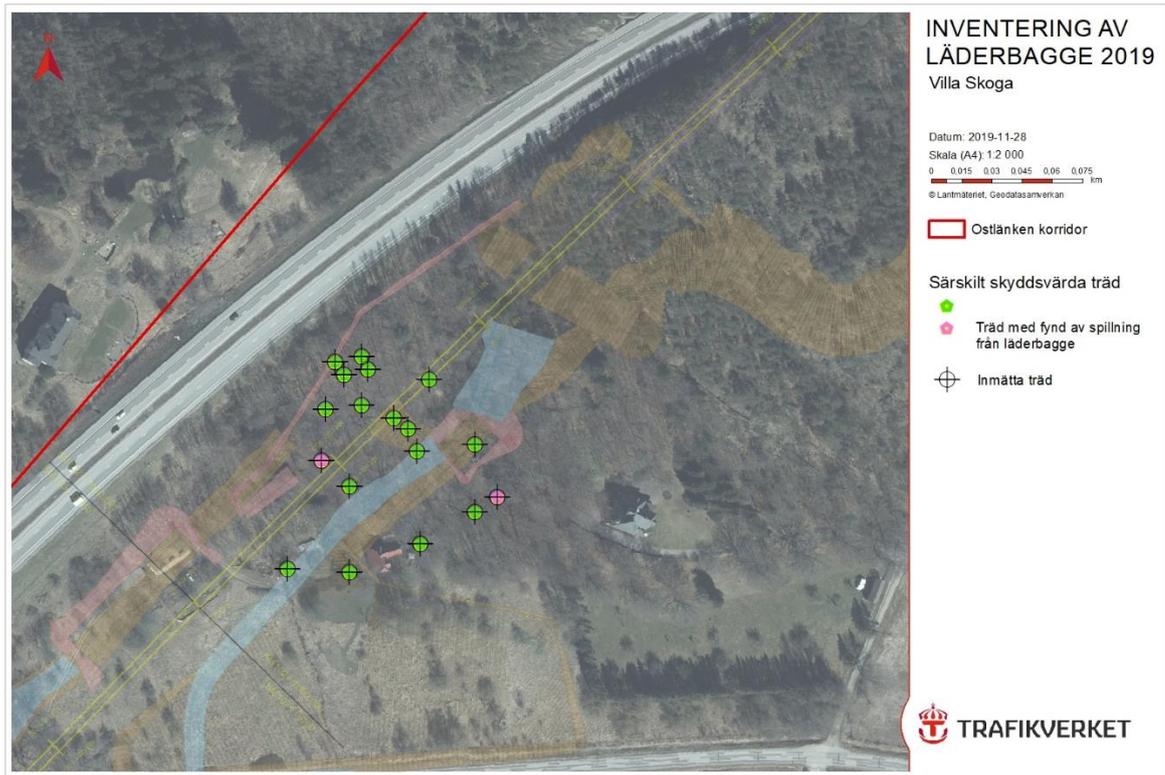
I figur 1-2 redovisas vilka områden som har besökts. Resultatet av fältinventeringen är sammanställt i tabell 1.

Tabell 1. Områden som har kompletterats med avseende på skyddade arter inklusive resultat.

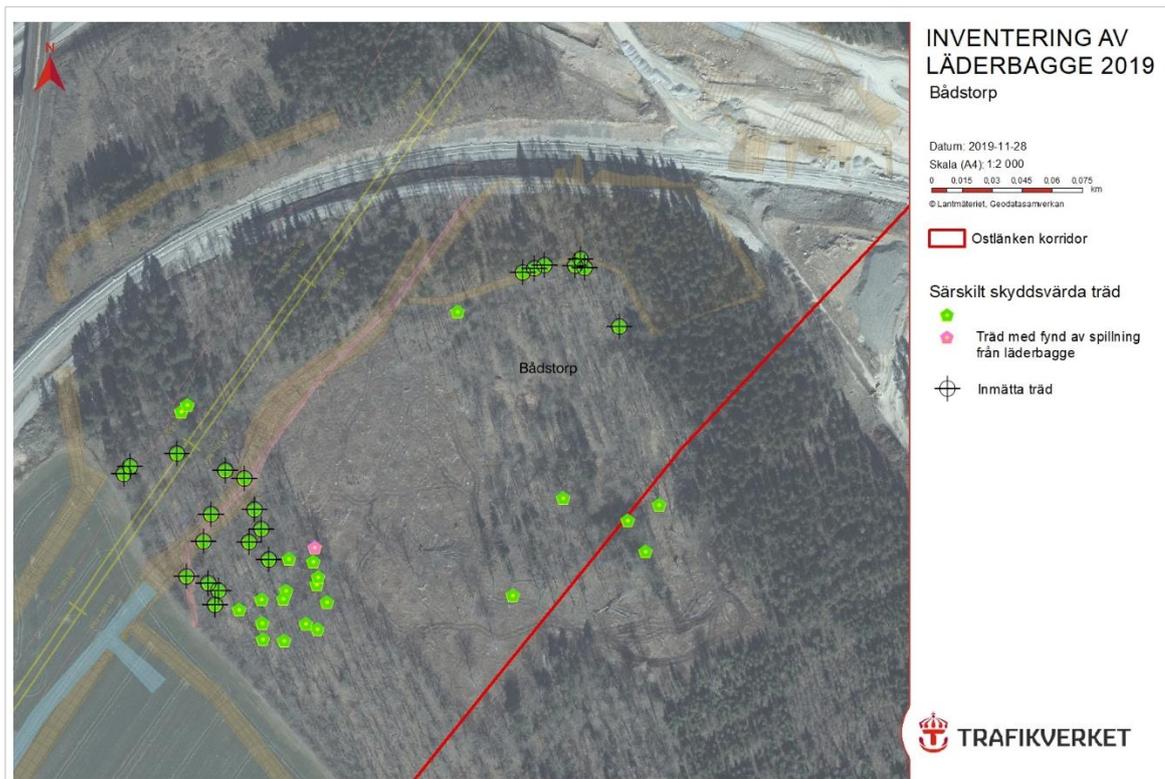
Områden för inventering av läderbagge	Naturtyp	NVI-objekt ID	Fynd
Villa Skoga	gammal park	N21-0075	ja, gammal spillning i 2 träd
Bådstorp	trädbärande hagmark, ej hävd	N21-0087	ja, gammal spillning i 1 träd
Marieborg	allé, trädbärande hagmark	N22-0003	ja, färsk spillning i 2 träd
Öster om Lövestad	trädbärande hagmark, ej hävd	N23-0027	nej
Landsjö	trädbärande hagmark	N23-0038	nej
Göta kanal	ädellövdungar	N23-0048, N23-0050	inga lämpliga träd fanns
Skogen	trädbärande hagmark, ej hävd	N23-0054	nej
Områden för inventering av övriga arter			
Loddbys - st vattensalamander	damm	-	nej, gädda i dammen
Fredrikslund - backsvala	grustäkt	-	ja, 5-8 bohål med häckning

Läderbagge

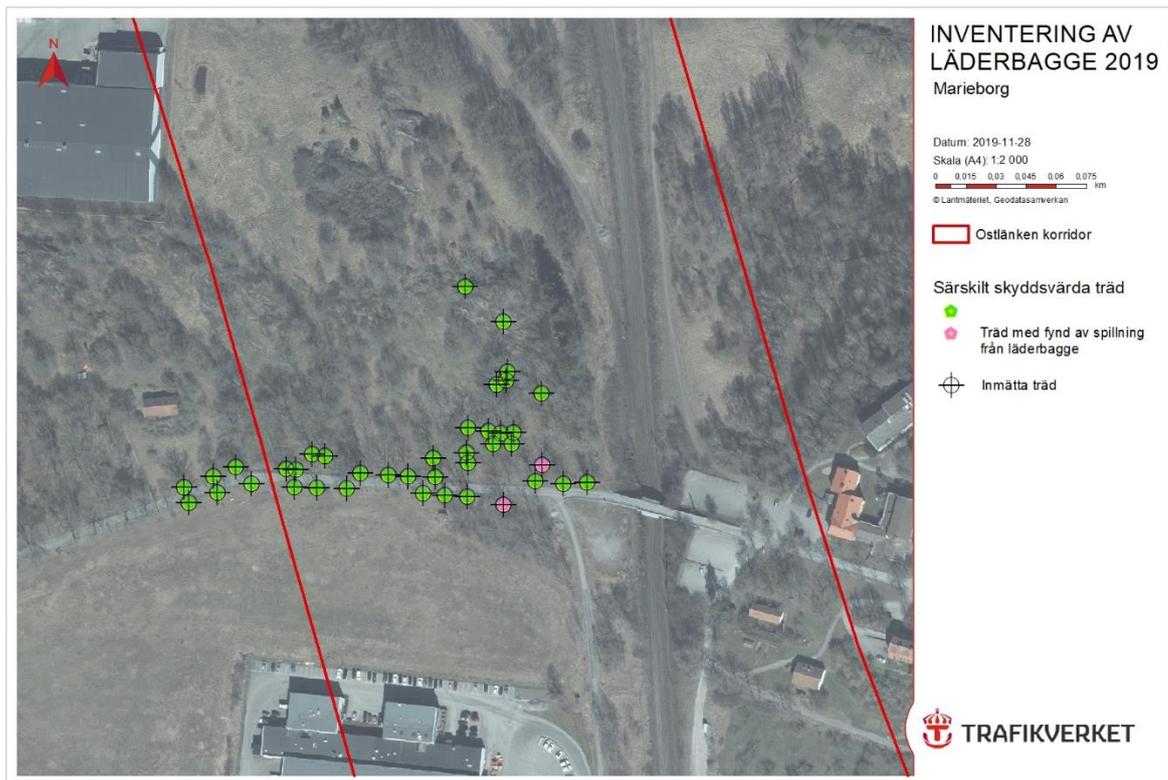
Spillning av läderbagge noterades på tre lokaler: Villa Skoga (figur 5), Bådstorp (figur 6) och Marieborg (figur 7). Både i Bådstorp och Villa Skoga fanns en barkfallen död ek i vardera område med gammal spillning. Vid Villa Skoga fanns också en bok med gammal spillning. Det bedömdes inte finnas någon aktiv population i dessa områden. I Marieborg var spillningen ”färsk” och asken respektive eken som spillningen hittades i levde. Här bedöms det finnas en population av läderbagge trots att inga vuxna individer kunde påvisas i fällor eller vid eftersök. Detta beror troligen på dels områdets närhet till Ingelstad ekbacke där förutsättningar finns för en större population som kan försörja Marieborgsområdet. Dels på att Marieborgsområdet i sig har relativt goda förutsättningar med en del solexponerade håliga ädellövträd som innehåller mulm. En viss migration kan möjligen också komma från en troligtvis större population på Händelö på andra sidan Motala ström.

Figur 5. Träd med fynd av läderbaggesspillning vid Villa Skoga. Projekterat underlag syns svagt i bakgrunden.

Figur 6. Träd med fynd av läderbaggesspillning vid Bådstopp. Projekterat underlag syns svagt i bakgrunden.

Figur 7. Träd med fynd av läderbaggesspillning vid Marieborg.

Större vattensalamander

Större vattensalamander påträffades inte i den damm söder om Loddby där arten eftersöktes. Resultatet förklaras av att flera fiskar, som äter salamander, sågs vid fältinventering, bland annat gädda.

Backsvala

I den grustäkt vid Fredrikslund söder om Norsholm som inventerades påträffades ett 20-tal bohål, 5-8 besatta med häckande backsvala (figur 8).

Figur 8. Backsvalekoloni söder om Norsholm. Område med bohål inringade med vit linje.

Källor

Artdatabanken, utdrag enligt avtal 2017.

Franc N. 2019. Inventering av läderbagge på sju lokaler i Norrköpings kommun 2019. Naturcentrum AB, Göteborg 2019.

Länsstyrelsens GIS-data, nationella geodata med data från myndigheter.
<http://projektwebbar.lansstyrelsen.se/gis/Sv/Pages/karttjanster.aspx>

Naturvårdsverket. Handbok för artskyddsförordningen. Del 1. Handbok 2009:2.

Svensk standard SS 199000:2014

”Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) –
Genomförande, naturvärdesbedömning och redovisning”

Teknisk rapport SIS-TR 199001:2014

”Naturvärdesinventering avseende biologisk mångfald (NVI) –
Komplement till SS 199000”.

Trafikverket 2016. Ostlänken, delprojekt Norrköping, Norrköpings kommun
Östergötlands län, Naturvärdesinventering utförd 2015.

www.artportalen.se 2019 (löpande uttag under inventeringens gång).

Bilagor

Bilaga 1. Inventering av läderbagge på sju lokaler i Norrköpings kommun 2019

TRAFIKVERKET

Trafikverket, 781 89 Borlänge. Besöksadress: Röda vägen 1.
Telefon: 0771-921 921, Texttelefon: 010-123 50 00

www.trafikverket.se

NATURCENTRUM AB

INVENTERING AV LÄDERBAGGE PÅ SJU LOKALER I NORRKÖPINGS KOMMUN 2019

2019-10-21

Naturcentrum rapport - projekt nr 2080

Uppdragsgivare

SWECO ENVIRONMENT
Kaj Almqvist

Uppdragstagare

Naturcentrum AB
Strandtorget 3
444 30 Stenungsund
Tel. 010-220 12 00
ncab@naturcentrum.se

Fältinventering och rapport

Niklas Franc, Naturcentrum AB

Foto

Niklas Franc © Naturcentrum AB. Framsida: läderbaggespillning från död ek i Villa Skoga

Ortofoton

SWECO och Lantmäteriet

Innehåll

INNEHÅLL	3
UPPDRAG	4
METODIK	4
RESULTAT	6
Sammanfattning	6
Lokaler	6
SLUTSATS	11
BILAGA	11

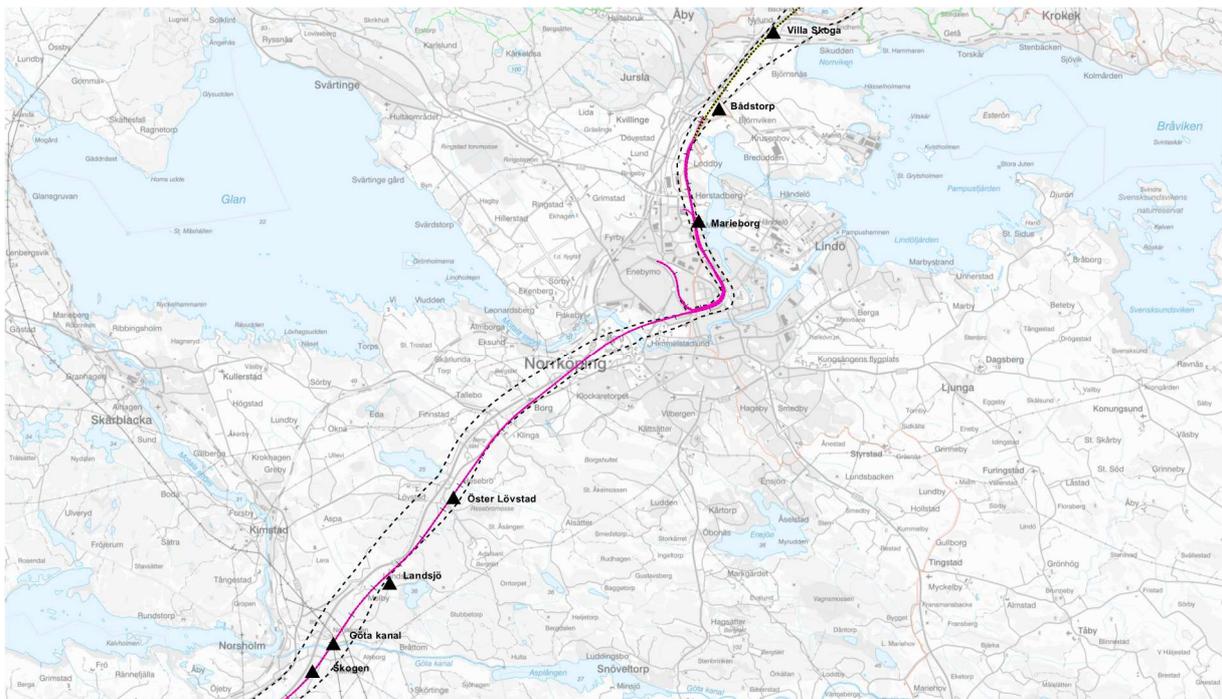
Uppdrag

På uppdrag av SWECO ENVIRONMENT har Naturcentrum AB genomfört en inventering av läderbagge *Osmoderma eremita* på sju lokaler (figur 1) med hålträdsmiljöer i Norrköpings kommun. Inventeringen är ett led i Trafikverkets planering för en ny snabbtågsjärnväg mellan Järna och Linköping.

Läderbagge är en skalbagge inom familjen bladhorningar. Den är rödlistad som nära hotad NT och är upptagen i Artskyddsförordningen och i Art- och habitatdirektivets bilaga 4.

I artskyddsförordningen är den fredad enligt fjärde paragrafen (2007:845) vilket innebär att det är förbjudet att avsiktligt störa, fånga eller döda arten, eller avsiktligt förstöra eller skada bo- och viloplats samt att skada eller samla in ägg. Detta innebär att det för inventeringen krävdes dispens från fridlysningsbestämmelserna i 4–9 §§ i Artskyddsförordningen. Detta söktes och beviljades av Länsstyrelsen i Östergötland.

Inventeringsuppdraget innebar att söka efter spår, larver och vuxna individer av läderbagge och andra ovanliga insektsarter i utpekade miljöer utmed planerad järnvägssträckning.

Figur 1. Inventeringslokaler för läderbagge.

Metodik

Läderbaggen är en av de arter där man under det senaste decenniet tagit fram feromon som lockar till sig arten. Denna metod anses vara mycket effektiv och användes i projektet. Feromon införskaffades från Mattias Larsson, SLU Alnarp, som är den ledande forskaren i Sverige på insektsferomoner. Feromonerna applicerades i hängande fällor (figur 2) i de utpekade områdena och även i mulmfällor (figur 3) i mulmfyndigheter i grova ekar och vid några tillfällen bredvid hålträd där det saknades möjligheter att placera fällan i mulm.

Läderbagge i planerade järnvägsmiljöer, Norrköping

Utöver feromonfällor användes okulärt eftersök av skalbaggar och andra insektsarter på grövre ekar vid barkskador, död ved, i håligheter och savflöden. Där förutsättningar fanns gjordes också undersökningar av mulm efter larver, spillning och fragment av läderbagge och andra hålträdsinsekter.

En feromonfälla och en till två mulmfällor placerades ut i områdena. Ett område, Göta kanal, saknade förutsättningar att hysa läderbaggar. I detta område placerades därför inga fällor ut.

Efter konsultation med Nicklas Jansson, läderbaggsexpert på Länsstyrelsen i Östergötland, genomfördes eftersök, utsättning och två tömningar av fällor mellan den 8:e och 12:e juli. Fällorna gav inte någon utdelning under denna period så det gjordes ytterligare en utsättning och tömning mellan den 25:e och 27:e juli på de tre lokaler där spår av läderbagge noterades under första omgången.

Under båda inventeringsperioderna var det mycket varmt och optimalt väder för att läderbaggar skulle vara ute och röra på sig. De är generellt väldigt stationära och bra väder (varmt och svag vind) är viktigt för att de ska ta sig ut från sina träd och flyga iväg för att söka efter partners eller nya lämpliga hålträdd. För de träd där spår av läderbagge noterades under inventering har kartor, bilder och koordinater skickats till SWECO under hösten och träden har sedan mätts in av SWECO. I de kartor som presenteras i denna rapport är placeringen av träden bara ungefärliga (+/- 10 m).

Figur 2. Feromonfälla i området "öster Lövstad".

Figur 3. Mulmfälla i grenhål på ask i Marieborg.

Resultat

Sammanfattning

Spillning av läderbagge noterades på tre lokaler: Villa Skoga, Bådstorp och Marieborg. Både i Bådstorp och Villa Skoga var träden med spillning gamla, barkfallna och döda, och spillningen var gammal och torr och det bedömdes inte finnas någon aktiv population i träden eller området. I Marieborg var spillningen "färsk" och asken som spillningen hittades i levde. Här bedöms det finnas en population av läderbagge trots att inga vuxna individer kunde påvisas i fällor eller vid eftersök.

Lokaler

Villa Skoga

Miljön i inventeringsområdet vid Villa Skoga är av lundkaraktär och består av äldre grova ekar, någon grov bok och en tät undervegetation av högvuxet sly och yngre träd. Alla grova träd har kraftigt beskuggade stammar.

Två hålträd med läderbaggespillning hittades. Det östra (figur 4) trädet är en död, barkfallen och helt ihålig ek. Mulm finns på marknivå och i mulmen finns torr gammal läderbaggespillning. Inga andra arter noterades i mulmen och det bedöms inte finnas någon aktiv läderbaggepopulation i trädet. Det andra trädet är en levande bok med flera håligheter och många småstammar på ca fyra meters höjd. Den har två större håligheter och flera små. I de två stora håligheterna finns i svamphyfer "fossiliserad" läderbaggespillning. Spillningen är torr och gammal och i botten på mulmen. I de övre delarna av mulm finns ingen spillning och det indikerar att det har funnits en läderbaggepopulation, men att den idag är försvunnen.

Inga djur hamnade i fällorna.

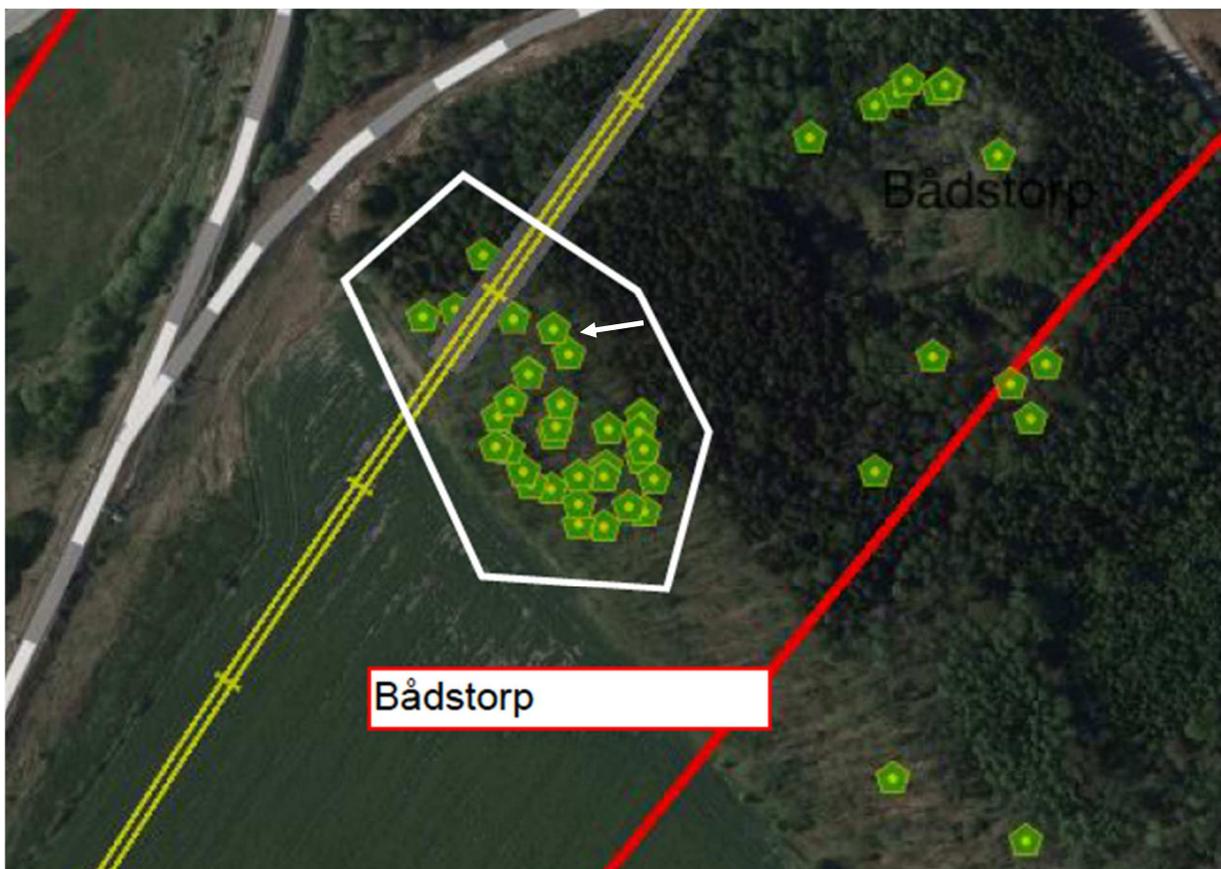

Figur 4. Inventeringsområde (vitt) med planerad järnvägssträckning och kända grova träd i Villa Skoga. Vita pilar pekar mot träden med läderbaggespillning.

Bådstorp

I Bådstorp finns ett stort antal likåldriga, semigrova och rakstammiga ekar med höga kronor. Ovan nämnda träd saknar håligheter, men i hyggeskanten mot nordöst noterades ett träd med läderbaggespillning vid basen. Det är en barkfallen och död ek som har lågt sittande grenar vilket indikerar att den är äldre än övriga träd i området. Det har ett högt sittande hål som kunde nås via stege, men trädet är ihåligt utan mulm och mulmfälla med feromon, sattes istället i mulmen vid trädets bas. Feromonfällan placeras ca 20 m åt väster från den döda eken.

Inga djur fångades i fällorna och bara fragment av skäckig trägnagare hittades i mulmen vid sållning. Spillningen vid trädets bas var torr och gammal och det bedöms inte finnas en population av läderbagge i området idag.

Figur 4. Inventeringsområdet vid Bådstorp med utpekade träd som kan vara intressanta för läderbagge och vit pil som pekar mot trädet med läderbaggespillning.

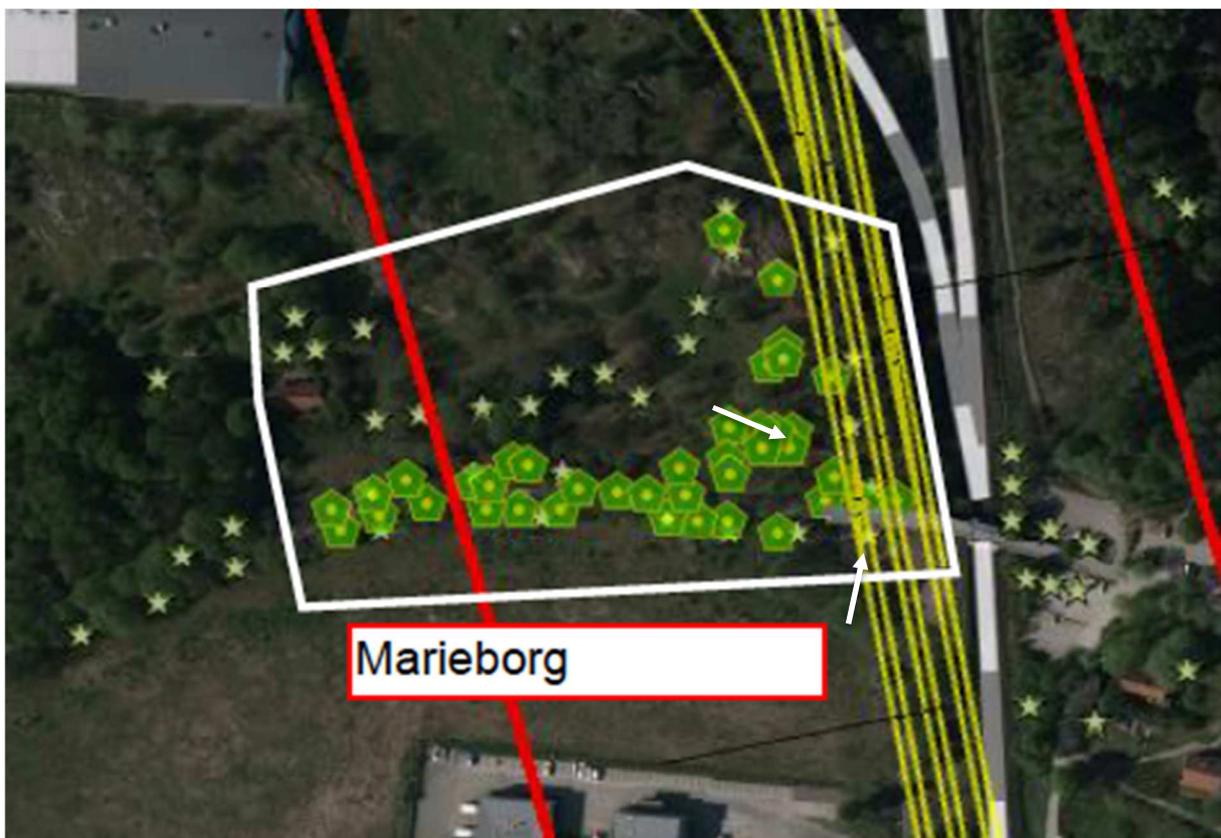
Marieborg

Marieborg består av en trädbärande betesmark med ädellövträd av olika slag som främst domineras av ek. Området delas av en väg och på södra sidan av vägen finns en allé med ädellövträd. De flesta träden i området har inte nått ålder för att utveckla ihåligheter, men två träd med håligheter noterades och i båda två noterades läderbaggespillning. Det ena trädet, en ek, står i allén närmast vänd-/upplagsplatsen i SÖ på figur 5 och det andra trädet, en ask, står också i området SÖ-hörn men på andra sidan vägen ett tiotal meter upp i betesmarken.

Eken är tvådelad och har sin mulmfyndighet långt ner på stammen och den är vänd mot öster. Spillningen och mulmen är torr, men har förmodligen kommit från en mulmfyndighet längre in i stammen. Det kan inte uteslutas att det finns larver av läderbagge i trädet.

Asken är stor med ett par rejäla grenar. Grenen mot väster har en ihålighet och i den finns läderbaggespillning. Även mot öster på stammen finns en ihålighet, men där noterades ingen spillning. Spillningen i asken var inte torr och det är en god indikation på att det finns en aktiv population av läderbagge i trädet.

Mulmfällor placerades i både askens grenhål och i ekens mulmfyndighet. Feromonfälla placerades i närheten av asken. Inga läderbaggar fångades i någon av fällorna. Läderbagge har dock en treårig larvcykel och det kan mycket väl vara så att det saknas larver som utvecklas till vuxna skalbaggar under en eller ett par av treårs cyklarna.

Figur 5. Inventeringsområdet vid Marieborg med utpekade grova träd och vita pilar som pekar mot träd med läderbaggespillning.

Öster Lövstad

Detta område hyser en grov ek i söder nedanför berget och ovan branten står en klen ek med litet hål. Övriga träd i området är omkring 200 år och inte speciellt grova. Här fanns inga mulmfyndigheter att placera ut mulmfällor i utan här hängdes bara en feromonfälla upp.

Inga fynd av vedlevande rödlistade insektsarter eller signalarter gjordes.

Landsjö

Landsjö består av en artrik betesmark som har både solitära träd och blommande och bärande buskar. Träden som är utpekade på kartan (större gröna femhörningar) är tre askar, där någon av dem har ett högt sittande hål (gick ej att nå med stege). I områdets östra del betas det ej, men här finns några grova ekar, men de saknar alla håligheter.

En feromonfälla sattes ut, men den gav inget resultat i form av läderbaggar. I fällan satt istället en Veronikabärfis. Den är rödlistad som NT och lever som namnet anger på olika veronikor som teveronika och åkerveronika, som det finns gott om i området.

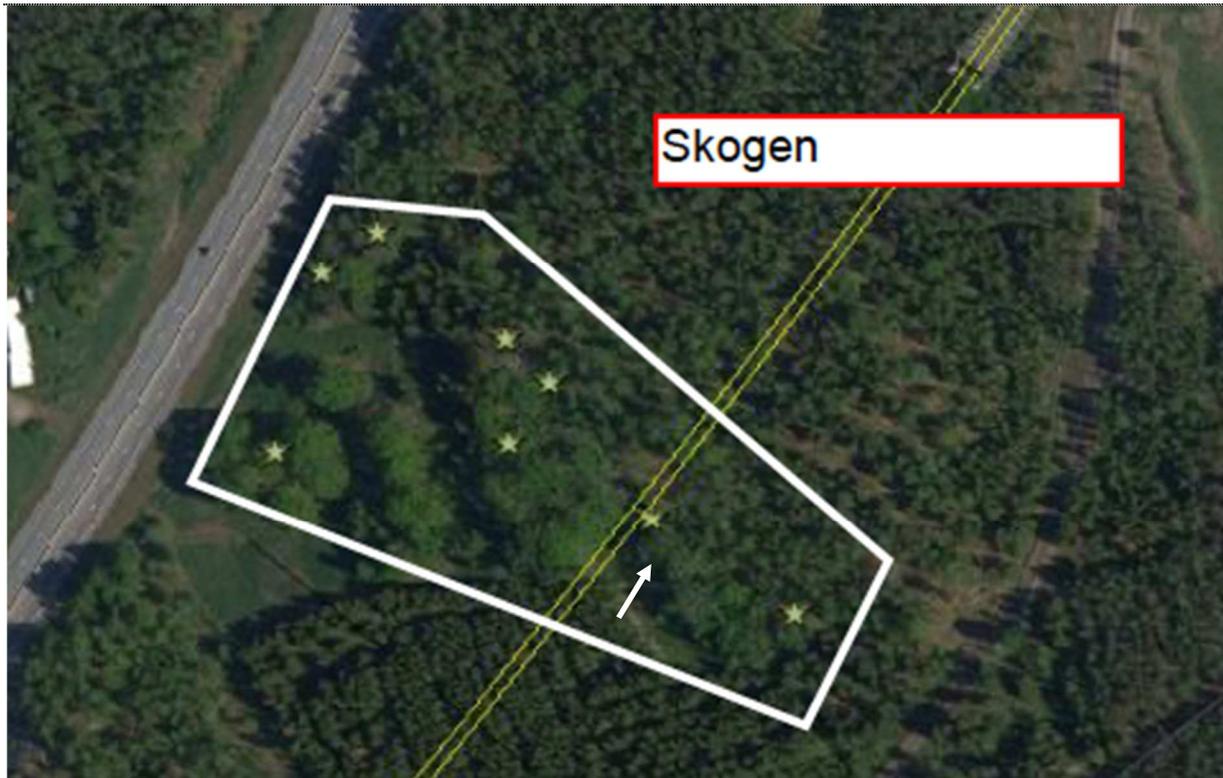
Göta Kanal

Detta område ligger på både norr- och sydsidan av Göta Kanal. Här finns inga hålträd och egentligen inga grova träd heller. Området besöktes bara initialt, men förutsättningarna gjorde att inga fällor sattes upp här.

Skogen

Skogen är en gammal betesmark som med tiden vuxit igen och stora delar har blivit skog. Den centrala och västra delen domineras dock av grova ekar, varav några stycken har ihåligheter. Bara ett par träd har ihåligheter med mulm, som det gick att sätta mulmfälla i. Feromonfällan placerades i den centrala delen.

Inget av träden med ihålighet hade några spår av läderbaggar och inga djur fångades i fällorna. I det ena trädet noterades dock gulbent kamklobagge som är rödlistad som NT (figur 6).

Figur 6. Inventeringsområdet Skogen med pil som pekar på trädet med fynd av gulbent kamklobagge NT och skäckig trägnagare.

Slutsats

Det enda område som bedöms ha en population av läderbagge är Marieborg. Detta beror troligen på dels områdets närhet till Ingelstad ekbacke där förutsättningar finns för en större population som kan försörja Marieborgsområdet. Dels på att Marieborgsområdet i sig har relativt goda förutsättningar med en del solexponerade håliga ädellövträd som innehåller mulm. En viss migration kan möjligen också komma från en troligtvis större population på Händelö på andra sidan Motala ström.

Två andra rödlistade arter noterades: gulbent kamklobagge NT i Skogen.

Bilaga

Bilder på värdeträd

Död barkfallen ek med läderbaggespillning. Lokal - Villa Skoga

Grov bok med läderbaggespillning. Lokal Villa Skoga

Grenhål fem meter upp på död ek i Bådstorp.

Asken med grenhål och själva grenhålet med mulm, Marieborg.

Eken med mulm och läderbaggespillning i Marieborg.

Stor mulmfyndighet på grov ek i Skogen. Fynd av *gulbent kamklobagge* NT.

Samma träd som ovan (Skogen).